

Contractes i producció agrícola dels Pellicer-Baldrich a Porrera (1800-1842)

Carme Sanmartí Roset

Universitat de Vic

Montserrat Sanmartí Roset

Universitat Rovira i Virgili

Els Baldrich de Valls

La família Baldrich va assolir la seva màxima esplendor econòmica durant la segona meitat del segle XVIII i la primera del XIX, gràcies a una política matrimonial tendent a la concentració de fortunes locals, i a la seva participació en projectes mercantils liderats per productors de Barcelona i de Tarragona. Després d'acumular una important fortuna, varen centrar els seus esforços a elevar el nivell cultural de la generació següent i intentar aconseguir un reconeixement social nobiliari.¹

Anton Baldrich, fill d'un candeler i al mateix temps setè propietari en importància de Valls, va ser qui es va convertir en comerciant i l'artífex de l'auge econòmic de la família, sobretot per la seva participació en l'empresa mercantil "Prats, Martí, Baldrich y Fuster". El primer dels socis, Prats, era membre de la Junta de Comerç de Barcelona i es dedicava al comerç d'aiguardent, producte que exportava a l'Havana; a més, tenia fàbriques d'indianes a Barcelona i a Igualada. Martí era terratinent, comerciant, fabricant de teixits i majorista als ports de Barcelona i de Tarragona. El darrer, Fuster, era un fabricant de teles de Manresa, que destinava a l'exportació aprofitant les trameses d'aiguardent. Anton Baldrich es dedicava a la producció agrícola i, com a representant de la companyia a Valls, rebia un percentatge per cada factura, a més de la seva part en els beneficis generals. Tenia capital invertit en altres societats, com la casa Jeroni, Anglés y Cia, i en diferents fàbriques d'indianes.²

En la dècada de 1770, la companyia "Prats, Martí, Baldrich y Fuster" es va beneficiar de la pujada dels preus del vi que tingué lloc a causa de la crisi vití-

1. Per fer aquest treball ens hem basat en el fons documental conegut com a "Fons Baldrich-Coll", guardat a l'Arxiu Municipal de Valls (AMV).

2. VALLS JUNYENT, 1999.

cola que va patir França, i que els produí substanciosos beneficis.³ Exportava al nord d'Europa (Calais, Amsterdam, Bruges, Dunkerque...) i a Cadis, per posteriorment embarcar les mercaderies cap a Amèrica (l'Havana, Veracruz, Montevideo...)⁴ L'enriquiment d'Anton Baldrich es va fer visible en la compra del Castell, edifici situat a la plaça major de Valls.

El seu hereu, Pau Baldrich i Martí, era doctor en Filosofia per la Universitat de Cervera i llicenciat en Història per la de Salamanca, i gràcies a la seva formació gaudí d'un prestigi social gairebé nobiliari. La mort del seu pare el 1802 el convertí en propietari fins el 1834, en una època convulsa i de crisi econòmica, política i social. Pau Baldrich es va haver d'enfrontar a la guerra contra França, a la progressiva pèrdua dels mercats americans i a les successives crisis econòmiques i socials d'aquest període. La falta d'ingressos el va obligar a posposar el pagament dels dots de les seves germanes i les seves filles i, a partir de 1816, a demanar importants préstecs per poder fer front a les nombroses demandes per part de la família i d'altres persones a les quals devia diferents quantitats.

Les generacions següents (Aniceto Baldrich i Cândido Baldrich) representen l'estancament de la família, que vivia de les rendes de les adquisicions i dels negocis dels seus predecessors, sense que decidissin emprendre noves empreses que haurien pogut significar un canvi d'orientació i un increment de les entrades per vies diferents de les que ja tenien. La mort sense descendència de Cândido va significar el final d'aquest llinatge familiar. La seva germana Felipa, casada amb Josep Coll, esdevingué pubilla de la major part de les propietats de la família.⁵ Així doncs, a partir d'aquest moment els Coll van passar a ser els propietaris del Castell de Valls i de la resta de terres, molins i cases.

Les estratègies matrimonials. Els casaments amb la família Pellicer

Paral·lelament als ingressos derivats dels negocis, els Baldrich varen impulsar unes estratègies matrimonials tendents a aconseguir patrimoni a través de casaments amb famílies amb les quals els interessava emparentar-se. En primer terme ho feren amb joves procedents de nuclis vinculats amb els negocis comercials, com els Janer, els Martí o els Veciana. Després van optar per vincular-se amb famílies propietàries de terres que col·laboraven a augmentar els béns immobles dels Baldrich. És el cas de la família Pellicer de Porrera o els Coll de Valls.

3. OLIVÉ OLLÉ, 1981: 84-94.

4. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 1263, any 1816.

5. AMV. Fons Baldrich-Coll. Sense classificar. L'herència de l'àvia, Maria Muntaner, i de la mare, Francisca Pellicer Muntaner seguint els acords establerts en els capítols matrimonials realitzats el 1802, en el moment de la boda —els quals establien deixar els béns al noi més gran i, si aquest no tenia fills o moria sense testament, deixar-los a la resta dels fills—, es repartí entre les germanes que sobrevisqueren a Cândido.

L'any 1802 Pau Baldrich i Martí es casà amb Maria Muntaner, vídua de Joan Pellicer i Domènech. Al mateix temps es casaren el seu hereu, Aniceto Baldrich i Veciana, i Maria Francisca Pellicer Muntaner, pubilla de la casa Pellicer.

Efectivament, Francisca havia heretat els béns del seu pare, que, des que morí aquest, la seva mare tenia en usdefruit. També heretà béns per part de l'àvia, Maria Domènech, casada amb Joan Pellicer Macip. Ambdues dones, Maria i Francisca, tingueren grans dificultats per defensar el patrimoni, atès que els germans de Joan Pellicer i Domènech reclamaven una part de l'herència. La reivindicació provenia especialment de Francesc Pellicer i Domènech, que, aprofitant els coneixements legals que tenia pel fet de ser notari, va pledejar durant anys el repartiment dels béns que havien fet els avis de Francisca. En part, el problema es produí perquè tres hereus de la família Pellicer van morir entre 1781 i 1788, és a dir, en un termini de set anys, deixant les vídues en una situació difícil per administrar els béns familiars.

Maria Muntaner, durant anys, va defensar sola les propietats de la seva filla Francisca davant els permanents atacs de Francisco Pellicer, que duia a terme una estratègia continuada per posar en dubte les propietats de la seva neboda. Malgrat plets⁶ i pactes familiars, aquesta ingerència es va mantenir durant molts anys: "Li faig saber com lo notari Pellicer li ha mudat la partió de la vinya que té en la partida de Sant Miquel, de la que ha pres cinc o sis avellaners. Irritada de tant gran estrafalaria me hay presentat a ell, y li hay dit que per quin motiu, i quin dret tenia de mudar la partió i prendre les vellaners i quant los havia posuit i me digué perquè la partió no estava com debea i que los vellaners li tocaban de llei i que encara que mai los hagués posuit, los posuiria de aquí en avant..."⁷

Francisca Pellicer morí el 1813 a causa del naixement del cinquè dels fills del matrimoni, mentre que Maria Muntaner va viure encara fins el 1834. La llarga durada del conflicte per l'herència de Francisca va continuar amb els Baldrich, pare i fill. El gruix de la documentació del fons Pellicer que hi ha a l'arxiu Baldrich hi arriba a partir del doble casament, el 1802.

Porrera en la primera meitat del segle XIX

Porrera era una població de caràcter rural, d'uns 1.200 habitants, situada al Priorat. El 1809, la població va patir els efectes de l'ocupació dels francesos, que s'instal·laren "en las huertas de Pellicer". Segons Simó, autor d'unes memòries sobre aquest convuls període, els ocupants varen tallar els arbres per aconseguir llenya i, quan varen marxar, deixaren un panorama desolat.⁸ Els tres anys

6. AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència, 1825.

7. AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència, 1839.

8. SIMÓ, 1985: 23.

següents, a causa dels impostos de guerra imposats per la Junta de Manresa i dels impostos decretats posteriorment pels francesos com a dret de conquesta, les condicions de vida de la població es van endurir. Els preus que tenien els productes bàsics, com el blat, les mongetes o els cigrons, els feien inabastables per a la població, que es veia abocada a subsistir amb herbes, garrofes i altres llegums de qualitat inferior. Tenien moltes dificultats per vendre el vi i les avellanes perquè els diners no corrien. A més, els camins eren insegurs a causa dels nombrosos bandits instal·lats a la zona, que eren combatuts pel sometent.

L'any 1813, la vila, dirigida per Josep Pellicer, s'aixecà contra les forces napoleòniques ja en hores baixes, i posteriorment Pellicer va ser elegit alcalde constitucional, càrrec que ostentà en diferents ocasions.

La fi de la guerra va marcar l'inici d'un període de sis anys de més estabilitat.

Tanmateix, Porrera tenia fama de ser la població "más reboltosa que ninguna otra en Cataluña"⁹ i la implantació del sistema constitucional va provocar irritació i enfrontaments entre els dos bàndols del poble.

Els anys del trienni foren especialment agitats. Porrera, poble liberal, va veure com una part de la seva població, descontenta per la política tributària dels constitucionalistes, i arran de l'aparició de la pesta i d'una sequera el 1821, es va organitzar en grups de revoltats, la major part dels quals eren antics combatents durant la guerra del Francès i tots ells addictes al clergat. Els enfrontaments entre els dos bàndols van provocar la crema de Porrera l'any 1822 per part dels antiliberals, que volien ocupar el poble i eliminar les dues milícies liberals que s'havien constituït a l'inici del període. Després d'aquest enfrontament, la milícia, refugiada a Reus, va formar un batalló que, a les ordres de Pellicer, intervingué en diverses accions. A causa dels esdeveniments del trienni, molts dels habitants de Porrera van haver d'exiliar-se a altres ciutats i poblacions de Catalunya.

Els afectats per la crema de la vila reclamaren indemnitzacions al rei per compensar les destrosses que havien patit en les seves propietats, unes quantitats que, per diverses raons, no s'acabaren de cobrar fins l'any 1858, arran de les reclamacions de Josep Pellicer i Aulèstia.¹⁰

Relació de béns dels Pellicer-Muntaner

Segons el cadastre de 1802,¹¹ consultat pels Baldrich en el moment del doble casament, els béns heretats per Francisca eren, per part dels Pellicer:

1. Una casa al carrer de la Font, de primera qualitat.

9. Citació reportada per SIMÓ, 1985: 23.

10 SIMÓ, 1985: 54.

11. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 960. 1828

2. Dues terceres parts de les terres del mas Peyrí, de 121 jornals d'extensió. L'altra part corresponia a Francisco Pellicer, notari. Dels 121 jornals, solament 29 estaven cultivats, la resta estava classificada com a erm, bosc, pasturatges i roques.

3. Una peça de terra coneguda amb el nom del Coll de la Sentiu. En pagava el cadastre Francisco Pellicer.

4. Una peça de terra dita lo Cardessà, de la qual pagava el cadastre Francisca. Per part dels Muntaner:

5. Una peça de terra coneguda com el Barranc, de sis jornals d'extensió, amb vinyes i avellaners.

6. La peça de terra coneguda com els Arbres, d'11 jornals amb vinya, avellaners, figueres i regadiu.

7. La peça coneguda com els Horts, de 21 jornals, amb horts, moreres, vinya i avellaners.

8. Dues cases llogades, per les quals es paguen 10 sous de cadastre.

9. Sant Miquel, de 15 jornals de vinya, avellaners, regadiu i arbres fruiters.

El total que s'havia de pagar per totes les finques i fruiterars era 10 lliures, 19 sous i 9 diners cada terça, la qual cosa significava un total anual de 43 lliures, 18 sous i 6 diners.

La senyoria de Porrera corresponia al priorat de Scala Dei, al qual pagaven mig diner de cens per l'era de dalt; per una heretat dita lo Baboix a la partida dels Horts, 3 sous; per la casa i el pati de la casa del carrer de la Font, 3 sous; per una casa al carrer Raval, 1 sou i 4 diners; per la peça de terra coneguda com la Sentiu, 1 sou; pel fornatge del mas Peyrí, 2 sous; per un pati al sòl de la Vila, on tenien la fàbrica d'aiguarent, 1 sou; pel terreny conegut com la Sort de Virgili, 2 sous; per una pallissa i mig quartó d'era, en l'era del mig, a la partida dels diumenges, mig diner. En total, anualment pagaven 3 lliures, 3 sous i 10 diners.¹²

El prior de Scala Dei vetllava pel compliment dels drets senyorials. L'any 1817 va respondre a una reclamació dels Baldrich, reconeixent que s'havien pagat els censos fins l'any 1796 i no tan sols fins el 1768, com els havien dit, al mateix temps que reclamava el lluïisme per la compra d'una casa per part dels Baldrich, que al·legaven que no sabien que estigués subjecta al pagament d'un cens.¹³

Pel que fa al delme, en el contracte de 1809 s'especifica que pels costos de tragar el producte a l'església, ja fos a la parròquia, ja fos al monestir de Scala Dei, els parcers solament podien cobrar una quantitat fixa per carga que s'estipulà en 3 diners.

12. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 460, 1816.

13. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 960, 1828

Els contractes

En primer lloc Maria Muntaner, i després els Baldrich, com a administradors de les seves esposes primer i del seu hereu més tard, van anar renovant periòdicament els tractes amb els pagesos. Els contractes tenien una durada d'entre 1 i 13 anys, al final dels quals en alguna ocasió es renovaven als mateixos parcers i normalment a uns altres. Atesa la curta durada dels contractes, en la majoria de casos es determinava de quines collites podia disposar el parcer, en funció de la data d'inici i de final; és a dir, calia que el mitger disposés d'un nombre de collites coincident amb els anys de durada del contracte.

Tots els contractes estudiats, compresos entre els anys 1792 i 1832, són contractes privats i fixen les condicions de l'arrendament o de la parceria, el nom del pagès i la denominació de la peça de terra arrendada i, en un únic cas, s'indica l'extensió de la parcel·la.

Els contractes es poden classificar en dos grups: els que cedeixen terres a parceria i els que arrenden les terres per una quantitat fixa anual. Del primer cas hi ha els contractes de la peça anomenada els Horts i els Arbres, i els del conjunt de parcel·les que integraven el mas Peyrí. D'aquest grup, es disposa de contractes molt extensos i detallats dels anys 1804¹⁴ i 1809, en els quals s'especifiquen les condicions que, en part, es repeteixen en el contracte de 1828.¹⁵

Com era habitual, el parcer havia de portar les terres "a ús i pràctica de bon pagès". En el cas de les vinyes, aquesta bona pràctica es concretava a podar "a les llunes velles" (1792), cavar i herbejar cada any, fer els colgats o arrelats en el lloc dels ceps morts, i no deixar pistoles en els ceps, ni braços solts ni llargs. També havien de conrear i cavar sense llobades les vinyes i els fruiters (avellaners, noguers, figueres, oliveres, moreres i altres arbres) i els que el propietari decidís plantar durant el temps del contracte. Calia fer la resta de treballs corresponents a cada època de l'any, amb l'expressa advertència que les tasques de conrear i cavar s'havien d'acabar el dia 3 de juny.

Els parcers també es comprometien a podar els fruiters i la redorta que quedés, amb l'excepció d'una quantitat fixada, més la brisa i la grapa, havien de servir per adobar les vinyes.

També s'obligava a conservar i refer els marges caiguts, a més de treure les pedres actuals i les que apareguessin a causa dels aiguats.

En el contracte de 1809, es determinà l'obligació dels parcers de contractar el primer any 50 jornalers i la resta d'anys 25 per eixartigar o arrabassar i fer marges. El 1821 va ser el concedent qui es comprometé a destinar 200 lliures "per millor dita hisenda, ja sia en eixartigades o en mitges eixartigades, o fer marges".¹⁶

14. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 509, 1804.

15. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 508, 1809; Reg. 502, 1828; Reg. 942, 1792-1834.

16. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 510, 1821.

Havien d'eixartigar i plantar de vinyes les vores i divisions de terres i fer-hi, a més, dues collites, una de blat i l'altra de llegum (1804). El blat i altres cereals, així com la palla, anaven a mitges (1803).

En les parades plantades de mallol, s'havia de collir redoltes bones de garnatxa i una part de les de malvasia, i tots els mallols fins a 5 anys s'havien d'entregar vius, amb arrels (1804).

Si els Baldrich volien fer garnatxa, el parcer havia de portar a casa seva el nombre de cargues de garnatxa que es determinés, i el vi resultant anava a compte de la meitat del vi que li correspongués. El mateix tracte per al vi claret, que "no hage bullit al cup" (1804).

El mitger no podia fer més panses de les que autoritzés el concedent, que exigia que es partissin. No es podia penjar raïm, amb l'excepció de les parres, que també s'havien de partir. Dels garbons que sortien de les vinyes, el parcer n'havia de portar cinc-cents a la casa del concedent, la mateixa quantitat que de la llenya sorgida de la poda dels fruiters, així com de les canyes del canyar de la finca.

Quant a les terres de regadiu, calia que les mantinguessin plantades de verdures i hortalisses, de les quals el concedent en podria disposar per a la seva manutenció sense limitacions.

El parcer també havia de comprar, mantenir i engreixar un o dos porcs. El propietari pagava la meitat del preu de la compra, però el parcer l'havia de cuidar i mantenir. En el seu moment, el porc anava a mitges. Els ingressos de la venda de les cireres es partien.

En els casos que es pactés, els mitgers havien de pagar les despeses de la llavor de cucs de seda i els havien de cuidar. De la seda que sortia de les fulles de morera de la propietat, se'n donava la meitat al propietari. En el contracte de 1804, es fixa la quantitat que havia de pagar el parcer per la fulla de morera.

La resta de fruits i fruites, i els raïms petits i dolents, que es coneixien com a *agrossots*, era obligació dels parcers portar-los a càrrec seu a la casa de Porrera del concedent. Allà es partien després de pagar el delme, que anava a mitges. Les despeses de recollir i transportar els fruits i les fruites i la verema, així com de trepitjar, trascolar, premsar i reprensar en el cup del concedent, anaven a càrrec del parcer.

El propietari proporcionava els cups i la premsa, sense que el mitger hagués de pagar, però en el contracte de 1804 s'especifica que el cup l'ha de netejar el parcer.

La brisa havia de servir per adobar l'hort, i els colgats i la cendra de les clofolles de les ametlles anaven a favor de Pau Baldrich (1804). En cas que algun mitger posés verema dolenta al cup, se li exigia que pagués amb diners el perjudici (1824).¹⁷

17. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 954, 1824.

En el contracte de 1804, s'acordà plantar sis castanyers i una albereda en l'aiguamoll de sota l'hort, així com vimeteres,¹⁸ i s'establí que es repartirien els ingressos de la venda del vímet a mitges. De tot el que no se cita es pacten meitats, però puntualitzant que les despeses anaven a càrrec del parcer (1804).

Dins d'aquest tipus de contractes, n'apareix una altra modalitat, en què el propietari cedeix la terra a 10 anys pràcticament sense cobrar (la meitat de les figues, 9 cargues de vi most de qualitat i la meitat d'avellanes), però l'arrendatari contrau l'obligació de millorar la partida, és a dir, eixartigar, plantar vinya, amargar i plantar 60 avellaners amb les despeses a càrrec de l'arrendatari, amb l'obligació de pagar els impostos i el delme, i les despeses de les millores.¹⁹

Finalment, també hi ha una partida bàsicament de bosc, que se cedeix amb unes condicions específiques, relatives a la seva utilització (llenya, cairats i bigues), a favor dels Baldrich per a ús de les seves cases. Malgrat tot, la partida també tenia vinyes que el mitger havia de plantar amb la varietat garnatxa, a una distància entre els cepes de 10 pams. Aquí l'arrendatari també havia d'eixartigar i treure les pedres, amb les quals havia de fer marges, evitant que anessin a raure en terres d'altres parcers.²⁰

Entre els contractes del segon grup, destaca la peça de terra plantada de vinya, oliveres, avellaners, moreres i altres arbres, coneguda amb el nom de lo Cardessà, per la qual, després d'especificar les obligacions de l'arrendatari amb relació a la vinya, fixen el preu en una quantitat anual de 20 lliures en el contracte de 1799,²¹ de 23 lliures en el de 1802²² i de 15 lliures en el de 1814.²³

L'arrendament de l'olla d'aiguardent, els forns i la font de Baix

Dins d'aquest segon grup de contractes, cal fer esment especial dels contractes d'arrendament de l'olla d'aiguardent que els Pellicer tenien instal·lada en un pati de Porrera.

Les condicions eren les següents: la durada es fixava en cinc anys, concretant, com en el model anterior, el dia d'inici i de final; i el lloguer incloïa l'olla d'aram i canonada, el llenyer, el corral i el celler, amb dues bótes de quatre cargues i mitja, amb cèrcols de ferro, dos barrals, també amb cèrcols de ferro, un embut gran de fusta i un cossiòl. En acabar el contracte, el concedent exigia que l'olla i la resta dels objectes es conservessin en l'estat en què es van rebre (canonada d'estany

18. JUNCOSA. 1982.

19. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 514. 1822

20. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 511, 1816.

21. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 960, 1799-1802.

22. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 520, 1802.

23. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 458. 1814

Quadre 1
Contractes de Porrera

Unitat arrendada	Anys de la cessió		nom del parcer
mas Peyrí	1804	5	Blay Cabrer
	1823 - 1833	10	Joan i Teresa Ciurana
	1833 - 1843		Teresa, vídua de Joan Ciurana ¹
	1793 - 1814	21	Josep Ardèvol
(mas Peyri)	1823 - 1833	10	Pròsper Bargalló
lo Cardessà	1799 - 1802	3	Pere Guillem, àlies <i>Amorós</i>
	1803 - 1812	10	Pere Crusat, àlies <i>Pere Guillem</i>
	1814 - 1819	5	Jaume Crusat
	1822 - 1825		Francisco Vall ²
	1830 - 1839	9	Anton Isern i el seu fill
el bosc (mas Peiri)	1816 - 1826	10	Francisco Ardèvol i Joan Juncosa
casa dita l'Abadia	1809 - 1813	4	Josep Vidal i el seu fill
partida de la Sentiu	1830 - 1839	9	Anton Isern i el seu fill Agustí
Sant Miquel	1801 - 1897	6	Francisco Pascó
	1859 - 1814	5	
	1818 - 1826	8	Joan Figuerola, àlies <i>Garnatchero</i>
	1822 - 1832	10	Anton Isern
	1830 - 1839	9	Anton Isern i el seu fill
partida dels Horts	1792 - 1804	12	Francisco Martí
	1809 - 1814	5	Josep Vidal i el seu fill
partida dels Arbres	1801	5	Francisco Asens
	1809 - 1814	5	Josep Vidal i el seu fill
	1825		Josep Prats ²
	1828 - 1836	9	Bargalló
	la Solana (mas Peyri)	1817 - 1828	11
	1829 - 1839	10	Anton Pascó i Josep Baldó
Font Baixa	1802 - 1805	3	Batista Figuerola
l'olla d'aiguardent	1768		Pellicer d'Estables
	1799 - 1805	6	Anton Domènec
	1804 - 1809	5	Manuel Peyri
	1809 - 1813	5	Josep Vidal i el seu fill
	1825 - 1828	4	Sebastià Muntaner i Jaume Manlleó
forn de teules	1802	1	Joan Aguiló
	1803	1	Joan Aguiló
forn de pa	1809		el comú

¹ Terersa Ciurana va quedar vídua l'any 1823 i va mantenir els termes del contracte que els Baldrich havien signat amb el seu marit i ella mateixa i, a més, es va convertir en l'administradora de les terres de Porrera. Dona enèrgica, es va enfrontar amb el propietari quan aquest va criticar la seva gestió: "He sabut les suas amenasas i em cansan, no en vull més; pujin cuan vulguin les perhomens que em faran molta merce. Asi no ha plogut, pero axo no para lo treball...; no em vinga ab mes folias, si vol pendrer los fruyts de la terra y no estiga treballada, prenguils, y no em vinga amb sinfonias". (AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència, 1835).

² No es disposa dels contractes.

amb unions d'estany, rap i virola en bon estat). El preu del lloguer se solia pagar en dos terminis: per Nadal i al juny. En el decurs dels anys, el lloguer de l'olla va anar a la baixa, com demostren les dades següents: 105 lliures en el contracte per cinc anys firmat el 1805 amb Manuel Peyrí;²⁴ 85 lliures en el contracte per quatre anys signat el 1809 amb Josep Vidal i el seu fill;²⁵ i 45 lliures tant en el contracte per quatre anys signat amb Sebastià Muntaner i Jaume Monlleó,²⁶ com en el contracte per cinc anys firmat el 1831 amb Anton Domènech.²⁷

Maria Muntaner també disposava d'un forn teuler que arrendà per un any (en finalitzar el contracte, s'allargà un altre any) i per un preu de 30 lliures. L'arrendatari havia d'arreglar el forn llogant un mitger a càrrec seu.²⁸

També cedí al comú el forn de pa, per 25/l pans, l'any 1809.²⁹

De la partida dels Horts i dels Arbres n'arrenden, per tres anys (1802-1805) i 3 pessetes anuals, l'aigua sobrant, amb indicació que l'havien de traslladar en un canal de fusta, és a dir, sense fer obres.

Comentari dels contractes

– Els 34 contractes estudiats tenen una durada limitada que oscil·la entre 1 i 13 anys. No hi ha cap contracte de rabassa morta, malgrat que es té en consideració l'obligació de fer colgats: "Fer los colgats i arrelats que se puguia quiscun any ab tota perfecció per rahó dels ceps que hagen mort o faltat" (1809).³⁰ Al Camp de Tarragona, a diferència d'altres comarques, la rabassa morta no estava tan generalitzada i es preferia la parceria.³¹ Aquest tipus de contracte era molt favorable per al propietari, que gaudia d'una gran llibertat d'acció en cas del més petit incompliment del parcer i, a més, tenia la facultat d'escollir de manera periòdica el pagès que li semblava que faria millor les tasques acordades. El pagès, a diferència dels contractes de rabassa morta, perdia la seva condició jurídica i formalitzava el contracte com a parceria o cessions.³² Tanmateix, aquesta mena d'acord podia tenir l'inconvenient de ser poc estimulants per al parcer, que veia com després de plantar la vinya i els fruiters se li acabava el contracte amb moltes possibilitats de no renovar-lo, la qual cosa el podia portar a un compliment de mínims, sense estímuls

24. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 459, 1804.

25. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 503, 1809.

26. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 465, 1825.

27. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 516, 1831.

28. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 501, 1802.

29. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 503, 1809.

30. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 508, 1809.

31. SEGARRA, 1999: 290. SANMARTÍ, 1995: 99-126. La tipologia dels contractes de Porrera era molt diferent de la de la comarca del Bages, on la rabassa morta era la solució contractual habitual.

32. GIRALT, 1968: 16.

a la innovació. A més, el reduït marge de beneficis que els parcers obtenien amb aquests contractes limitava les possibilitats del pagès de sortir de la situació de precarietat permanent. En canvi, la curta durada dels acords permetia al propietari determinar amb precisió les millores que volia fer a la seva finca, aconseguint que el parcer assumís totes les despeses, tant laborals com materials.

– En aquests contractes no consta que el parcer pagués una quantitat en metàl·lic com a garantia del contracte i a retornar quan aquest s'acabés, com era freqüent al Camp de Tarragona i al Penedès, però, en canvi, el mitger es comprometia a pagar les despeses i el delme.

– Tots els contractes són diferents en el seu contingut. Malgrat que hi ha una sèrie d'aspectes que es repeteixen, en cada cas s'ajusten a la situació de la parcel·la i a les millores que el propietari hi vol fer. Per això els pactes varien quant a les tasques específiques que cal realitzar.

– Els arrendaments en diners eren propis de les peces de terra de bona qualitat. Permetien a l'arrendador incrementar de manera periòdica la quantitat que l'arrendatari havia de pagar. Segons Agustí Segarra, aquest tipus de contracte es va generalitzar en la fase expansiva de l'agricultura, a finals del segle XVIII. El pagès pagava una quantitat en metàl·lic considerable per menar les terres, i el període de cessió acostumava a ser curt.³³

En aquest cas, el contracte de la peça de terra anomenada lo Cardessà no compleix les característiques generals, atès que les condicions imposades pels propietaris són més exigents en els primers anys del segle XIX que en la segona dècada del segle. Possiblement les causes s'han de buscar, una vegada més, en les condicions específiques de la població de Porrera, que, en aquests anys, eren especialment dures, cosa que va permetre als arrendataris arrencar dels propietaris contractes més llargs i arrendaments més baixos.

– Allò que el pagès aportava era gairebé sempre el mateix: totes les despeses anaven a càrrec seu i la collita normalment anava a mitges. A vegades aquestes càrregues eren tan feixugues que el parcer no podia complir algun del pactes firmats. Llavors el propietari es feia càrrec del treball no realitzat cobrant-s'ho del que havien donat els camps. Aquest és el cas de Blay Cabrer, parcer del mas d'en Peyrí, que devent 215 lliures al concedent, firma un document amb el qual accepta que aquest últim es cobri el deute de la seva part de la collita: la part del contracte no complert havia estat el transport de les collites a casa del propietari.³⁴

– Els contractes variaven dels un als altres d'una manera notable. Els que feien referència a noves plantacions de vinya en bosc o terres ermes (eixartigar o roturar, fer els marges, estovar la terra fins a fer-la apta, plantar mallol i altres arbres...), solien tenir una durada de prop de 10 anys.³⁵

33. SEGARRA, 1999: 307-309.

34. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 435, 1805.

35. GIRALT, 1990: pàg. 151, explica una variant de la parceria freqüent a les comarques tarragonines coneguda com a *terraige*, segons la qual el propietari cedia al terratger una terra erma perquè la desbrossés, hi fes marges i rases i hi plantés vinya en un termini no superior a vint anys.

– Els documents corresponents als primers anys de la dècada de 1820 informen de les destrosses que va patir Porrera per efectes de l'aigua l'any 1819. La feinada que van tenir els mitgers per arreglar els greus desperfectes de les inundacions va aconsellar incloure en els contractes que els mitgers havien de fer marges i treure “los correchs que resultaran en ayguats a excepció de ayguats horrorosos que arruïnen la major part de la hisenda, com succeí el 1819”.³⁶

– Amb relació al contracte de l'olla d'aiguarent la caiguda del preu del lloguer constitueix una dada de la davallada que va experimentar l'exportació d'aiguarent als mercats atlàntics, que des dels inicis del segle XIX van decaure de manera que, segons Francesc Valls, a la dècada de 1830 el mercat nord-europeu estava perdut.³⁷ També reflecteix la crisi dels mercats americans, a causa del procés d'independència dels territoris colonials.

L'estat de les instal·lacions de la fàbrica d'aiguarent fàcilment podia crear tensions entre el propietari i l'arrendatari, ja que aquest es resistia a pagar les despeses, amb freqüència elevades, del manteniment. De vegades les pagava en part i d'altres marxava abans de deixar les instal·lacions en les condicions inicials.³⁸

La producció de vi

El total de terres de conreu de què disposava Francesca Pellicer a Porrera era d'uns 200 jornals, dedicades al conreu de vinya, avellaners, ametllers, fruiters (figueres, moreres, cirerers...), regadiu, a més de bosc, i terra erma. Si s'analitza el nombre de cargues que corresponia al propietari entre 1803 i 1842, es comprova que la producció va augmentar fins a 50 cargues, tot i que els contractes demostren que, entre 1816 i 1830, els propietaris van augmentar el viyar a costa del bosc i les terres ermes.

36. AMV. Fons Baldrich-Coll. Reg. 522, 1823.

37. VALLS, 1999: 299.

38. AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència, 1835. En una carta, Teresa Ciurana, administradora d'Aniceto Baldrich, es queixa de les gestions que ha de fer per cobrar l'import de la contribució de l'arrendatària, ja que aquesta s'hi resistia argumentant que compondre l'olla li havia costat més diners dels previstos. Ciurana li contesta que la culpa la tenia ella pel “poch cuidado que ha tingut”.

Quadre 2
Parts de vi de Baldrich

ANY	CARGUES
1803	276
1804	233
1822	221
1823	223
1824	226
1826	259
1827	322
1834	286
1836	240
1842	330

Malgrat la falta d'informació d'alguns anys, especialment de 1810 a 1820, el quadre posa de manifest que la part de verema que corresponia als Baldrich va oscil·lar entre 276 el 1803 i 330 el 1842, que és l'any amb el nombre de cargues més elevat. Es pot observar que durant la dècada de 1820, fins a 1827, dominen les collites que no superen la producció de 1803. Cal relacionar aquest fet amb les dificultats que vivia Porrera en aquells anys, primer amb l'ocupació francesa i les dificultats posteriors que se'n van derivar, i després durant el trienni, per l'agitació política que va sacsejar la població. Però a aquest cúmul de dificultats s'hi sumaven les climatològiques: Josep Voltas, administrador de Pau Baldrich, explica en una carta els efectes dels aiguats sobre la collita de 1826. Voltas afirma que, en el moment de produir-se els aiguats, encara quedava per recollir una part de la verema. L'acumulació d'aigua va ser tan important, que es van veure obligats a foradar la volta del terra del primer pis per fer caure l'aigua al celler.³⁹ Un altre dels problemes que era recurrent era el de la seguretat. L'any 1839, Teresa Ciurana, administradora dels Baldrich, després de comentar la poca qualitat de la collita d'avellanes, informa de les dificultats de treure les avellanes que eren bones "de resultas de haver pres los facciosos cuasi tots los matxos".⁴⁰

Les collites de vi s'acompanyaven de les de fruita seca. En els comptes que els mitgers presentaven al propietari, destaquen especialment les avellanes, que significaven una part per al propietari d'entre 40 i 75 fanegues.⁴¹ Les ametlles, les figues seques i les nous aportaven quantitats més petites.

39. AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència, 1826, 1820.

40. AMV. Fons Baldrich-Coll. Correspondència, 1839.

41. Els Baldrich venien la seva part d'avellanes a Reus. Des del port de Salou sortien cap als mercats del nord d'Europa. Segons la correspondència, les avellanes es venien a 17 pesseses la quartera el 1825 i a 15/16 entre 1830 i 1835. Segons Agustí Segarra, la zona d'avellaners es trobava a la falda de les muntanyes de l'entorn del Baix Camp i a terres del Priorat, (SEGARRA, 1999: 136).

Conclusions

En conclusió, les propietats de Porrera van significar un important increment de patrimoni dels Baldrich. Porrera va aportar una gran varietat de productes que se sumaven als que ja tenia en altres punts del Camp de Tarragona, especialment a Valls.

Aniceto Baldrich va fer un acurat balanç dels ingressos familiars des de 1834, any de la mort del seu pare, fins a 1844. El resultat total és de 10.816 lliures, que repartides entre els 11 anys dona una mitjana anual de 983 lliures, després de descomptar-ne les despeses i les contribucions. Si es relaciona aquesta quantitat amb la suma de tots els ingressos de la família en el mateix període, que era de 47.999 lliures, es comprova que Porrera aportava gairebé una quarta part del total. En qualsevol cas, administrar les terres de Porrera va comportar haver d'assumir un gran nombre de dificultats, tant per consolidar els drets sobre les propietats amb relació als familiars, com fer front a les inseguretats polítiques d'aquests temps, especialment accentuades en la població de Porrera.

Bibliografia

- GIRALT, Emili (1968). "Introducció". Dins: Balcells, Albert. *El problema agrari a Catalunya (1890-1936). La qüestió rabassaire*. Barcelona: Nova Terra.
- (1990). "Tradició i innovació a l'agricultura del s. XIX". Dins: *Història econòmica de la Catalunya Contemporània. Vol 2*.
- JUNCOSA, M. Isabel (1982). "Tractat d'agricultura fet per un pagès prioratí a les darreries del segle XVIII". [Tesi de llicenciatura]. Universitat de Barcelona.
- OLIVÉ OLLÉ, Francesc (1981). *El Valls del segle XVIII i el comerciant d'aiguardents Anton Baldrich i Janer*. Valls: Estudis Vallencs.
- SANMARTÍ, Carme (1995). *La pagesia benestant al Bages. El mas Sanmartí*. Manresa: Fundació Caixa de Manresa.
- SEGARRA, Agustí (1999). *L'economia de l'aiguardent a la Catalunya del segle XVIII*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Servei de Publicacions.
- SIMÓ, Josep (1985). "Crònica de Porrera". Dins: Anguera, Pere; Milà, Joan (ed.). *Lliure poble de Porrera*. Porrera: Ajuntament.
- VALLS JUNYENT, Francesc (1999). "De la botiga de teles a la fàbrica d'indianes. Aproximació a la trajectòria inversora d'uns negociants catalans del segle XVIII". Dins: *La industrialización y el desarrollo económico de España*. Barcelona: Universitat de Barcelona, p. 936-964.